

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Зоряни Тарасівни Грень «The Economist»: функціонально-типологічні аспекти, особливості присутності в інформаційному просторі України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики

Багатомірність питань, розглянутих у дисертації Зоряни Грень, підпорядкована вирішенню важливого актуального питання журналістикознавства – вивченню зарубіжного медіадосвіду загалом та одного з провідних світових видань – британського тижневика «The Economist» зокрема, з'ясуванню його функціонально-типологічних особливостей, а також дослідженню специфіки його присутності в українському інформаційному просторі.

У «Вступі» до основного викладу дослідження переконливо й обґрунтовано окреслено релевантність теми та актуальність дослідження, визначено мету і завдання, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну роботи, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, названо публікації дисертантки.

Визначені Зоряною Грень об'єкт (британський тижневик «The Economist») і предмет (особливості функціонування та типологічні характеристики вказаного тижневика «у контексті світової журналістики ХІХ–ХХІ ст. та в інформаційному просторі України») дослідження визначили виразну цільову стратегію дисертаційної праці і, відповідно, сприяли формуванню її структури. Чітко сформульована мета роботи повністю корелює із визначеними об'єктом та предметом дослідження. Для її досягнення обрано цілком достатній комплекс завдань. Зокрема, автор вважала за необхідне зосередитися не лише на сучасному періоді функціонування «The Economist-a», а й «охарактеризувати особливості становлення тижневика, його еволюційну динаміку, окреслити

коло особистостей (редакторів та журналістів), причетних до його розвитку» (с. 18), чого їй у підсумку вдалося досягти повною мірою.

Після детального ознайомлення із дисертацією, вважаємо, що Зоряна Грень успішно впоралася з усіма завданнями. Зокрема, слід відзначити логічну побудову структури дослідження, яка включає вступ, чотири розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дослідження 270 сторінок, з яких основний текст становить 190 сторінок, що відповідає вимогам до дисертацій кандидатського рівня.

Наукова новизна дослідження, достовірність наукових положень і висновків цілком забезпечена корпусом застосованих теоретико-методологічних підходів. Важливим для досягнення дослідницької мети був вдало підібраний корпус методів, серед яких відзначимо, наприклад, історичний, бібліографічно-описовий, біографічний, компаративний, контекстуальний. Важливо зазначити доцільність застосування системного підходу, що дозволило дисертантці акцентувати не тільки важливість тижневика в системі світової преси загалом, а й з'ясувати вагу його публікацій «у глобальному потоці відтворення й аналізу українського суспільно-політичного життя в закордонній пресовій журналістиці, його участі у формуванні іміджу України» (с. 20). Вважаємо, що обґрунтовано обраний методологічний інструментарій дозволив Зоряні Грень отримати виважені, науково достовірні результати, які мають важливе науково-теоретичне і практичне значення.

Звертаю увагу на те, що важливих результатів дослідження вдалося досягти завдяки ґрунтовній емпіричній базі, сформованій з понад півтори тисячі номерів «The Economist-a», а також зі значної кількості чисел 17 українських газет і журналів, що послуговувалися публікаціями британського тижневика.

Не викликає заперечень авторське визначення наукової новизни роботи, яка достатньо підтверджена основним текстом дисертації, списком використаних джерел, що містить понад 430 позицій, а також, що вважаємо

важливим, додатком «Публікації «The Economist-a» про українські проблеми (1991–2019 рр.): матеріали до бібліографії», де зафіксовано понад 800 статей британського тижневика про Україну.

Дослідницький матеріал вдало розподілено за чотирма розділами, що цілком відповідають визначеним меті та завданням роботи. Важливе значення для розкриття титульної теми має перший розділ «Преса Великої Британії як об'єкт наукового вивчення», що складається із двох підрозділів, в яких дисертантка охарактеризувала науково важливі праці українських і зарубіжних дослідників, що розкривають особливості британської преси загалом, характеризують її історичний шлях, аналізують і узагальнюють досвід британських журналістів. Визначальною ознакою цього фрагмента дисертаційної праці є здійснений дисертанткою аналіз англійської наукової літератури, а також робота з джерелами мовою оригіналу, що, безумовно, суттєво збільшує наукову цінність дослідження.

Наголосимо, що Зоряна Грень вперше вводить до наукового обігу в Україні майже 90 праць британських науковців. Це, наприклад, ґрунтовні праці Енджела Арресе, Ендрю Марра, Рут Дадлі Едвардс, Александра Зевіна, Генрі Боурна та ін. Уведені до наукового обігу праці зарубіжних авторів не тільки підтверджують новизну теми, а й демонструють нові підходи до досягнення визначених мети та завдань роботи.

Другий розділ ««The Economist»: історико-функціональні та типологічні особливості» також складається із двох підрозділів. Однак для висвітлення особливостей становлення, розвитку і функціонування, типологічних характеристик в історичному ракурсі Зоряна Грень запропонувала три пункти до першого підрозділу «Історія тижневика крізь призму трансформації від традиційного пресодруку до сучасного медіаресурсу», де з'ясовано умови, за яких засновано часопис, визначено основну тематику видання, якій віддавала перевагу редакція, охарактеризовано еволюційні зміни, що відбувалися впродовж другої половини XIX – XX ст. у тижневику, розкрито імена засновників, керівників редакцій, журналістів. Водночас основний акцент

надано аналізу комунікаційних стратегій тижневика та його типологічної специфіки на сучасному етапі. Зауважимо, що ретроспективний «портрет» тижневика є доволі вдалим рішенням дисертантки, адже дає змогу отримати цілісну картину його функціонування, в контексті якої добре сприймається специфіка його фахового багатогранного сьогодення.

Зоряна Грень докладно дослідила не тільки основні типологічні особливості видання, а й охарактеризувала маркетингові стратегії редакції «The Economist-a», розкрила специфіку її «супровідної діяльності» – видання тематичних серій книг, проведення конференцій, дебатів, майстер-класів, рекламних кампаній тощо, наголосивши, що ці чинники суттєво сприяють розвитку тижневика, підтримуючи належним чином його фінансову стабільність.

Варто відзначити, що дисертантка, підсумовуючи наукові здобутки цього розділу щодо функціональних і типологічних аспектів «The Economist-a», сформулювала дуже чітко й логічно важливий висновок: тижневик «подолав рамки фінансово-економічного («ділового») видання, розширивши порівняно з початковим етапом рівень проблемного і тематичного узагальнення, відмовившись від вузької спеціалізації і скерувавши зусилля на глобальний контент та політичну й економічну прогнозику» (с.104).

Напрочуд змістовними, цікавими і корисними є наступні два розділи роботи, в яких проаналізовано значний емпіричний матеріал щодо специфіки інтегрування британського тижневика до українського інформаційного простору та висвітлення української проблематики в матеріалах журналістів «The Economist-a».

Третій розділ «The Economist» в українському медійному середовищі», який складається з трьох підрозділів, присвячено вивченню особливих аспектів зацікавлення українських масмедіа змістом тижневика, специфікою провадження редакційної політики, формування комунікації у векторі «редакція–аудиторія».

Як уже зазначалося, дисертантка уважно вивчила контент 17 українських газет і журналів за 1991–2019 рр. Це дало їй змогу віднайти матеріали британського тижневика, якими послуговувалися українські масмедіа, проаналізувати та на їх основі визначити чотири форми їх використання. Це, зокрема, повнотекстові передруки оригінальних матеріалів, передруки частин публікацій тижневика, посилання в текстах українських авторів на яскраві фрагменти матеріалів журналістів «The Economist-a», а також, цитуючи авторку, «інформаційні повідомлення з викладом фактів, показників, індексів, кількісних розрахунків, прогнозів, що були оприлюднені на сторінках «The Economist-a», на сайті тижневика, а також дослідницькою службою «The Economist Intelligence Unit» (с. 123). До речі, про цю службу Зоряна Грень докладно йдеться у другому розділі.

У завершальному розділі роботи, де у назві прочитуються основні завдання дослідження, – «The Economist»: репрезентація України в світовому інформаційному просторі», – Зоряна Грень спрямувала свої зусилля на створення реєстру публікацій про Україну, оприлюднених упродовж 1991–2019 рр., аналізу їх змісту, визначенню особливостей висвітлення української проблематики і, відповідно, власних аналітичних спостережень про специфіку формування знань читацької аудиторії про Україну.

Цінним здобутком дисертантки у цьому розділі, який складається із трьох підрозділів, що відтворюють складні етапи суспільно-політичного життя українства у незалежній державі, є характеристика контенту британського тижневика в хронології з цими етапами. Зоряна Грень визначила низку підходів, характерних для журналістського відтворення загальної подієвості в країні. Це, зокрема, ідейно-концептуальні, політико-правові, часово-просторові, жанрово-структурні, мовностилістичні підходи, які докладно пояснені і проілюстровані прикладами зі змісту «The Economist-a».

З огляду на здійснену оцінку основних блоків роботи, відзначимо також теоретичне й практичне значення одержаних результатів дослідження. Особливо наголосимо на тому, що необхідно використовувати наукові здобутки

дисертантки при викладанні низки дисциплін навчального комплексу наук із соціальних комунікацій. Слушність нашої думки підтверджено тим, що основні теоретичні положення й висновки дисертації З. Грень нині використано для підготовки лекцій у закладах вищої освіти, які готують фахівців за спеціальністю 061 «журналістика», що підтверджують відповідні «довідки про впровадження». Матеріали дослідження введено в такі дисципліни, як «Теорія та методика журналістської творчості», «Теорія масової комунікації», «Світова журналістика» та ін. Уже згадувані нами матеріали до бібліографії ««Публікації «The Economist-a» про українські проблеми (1991–2019 рр.) також слугуватимуть добрим підґрунтям для формування тематики дослідницьких праць бакалаврів та магістрантів, які здобувають фах журналіста.

Обґрунтовані, оригінальні й актуальні висновки до дисертаційної роботи Зоряни Грень беззаперечно відповідають меті й завданням дослідження та належним чином формують його завершеність.

Загалом, високо оцінюючи дисертаційну працю Зоряни Грень, вважаю, що деякі аспекти роботи варто обговорити під час захисту.

1. Дисертантка наголошує, що «The Economist» був зареєстрований від початків функціонування як газета, редакція тижневика й до сьогодні наполягає на цьому типі видання, незважаючи на очевидність журнальної моделі. Водночас Зоряна Грень не наводить жодних аргументів редакції на підтвердження її позиції. Вважаємо, що це, безсумнівно, слугувало би глибшому розумінню всієї багатолітньої ідентичності видання.

2. Аналізуючи українську проблематику в контексті «The Economist-a», дисертантка побіжно заторкує особливості висвітлення тижневиком проблем українських медіа. Доцільно було б зупинитися на цій проблематиці докладніше, наприклад, окреслити характеристики, якими наділяє британський тижневик українські засоби масової комунікації, зараховуючи їх до авторитетних та надійних, а також назвати імена журналістів, перевагу матеріалам яких надає «The Economist».

3. Дисертантка відзначає, що окремі українські засоби масової комунікації ввели передплату на цифровий контент за взірцем «The Economist-a». У зв'язку з цим твердженням хотілося б почути відповідь на низку запитань: Чи володіє Зоряна Грень даними про стан і успішність таких нововведень у випадках із конкретними медіа, а також чи вплинула на цю практику пандемія? Як загалом дисертантка оцінює перспективи введення платного цифрового контенту для українських засобів масової комунікації?

4. Зоряна Грень наголошує на ролі журналіста і редактора Едварда Лукаса у формуванні іміджу «The Economist-a» в Україні та відзначає його активну публіцистичну діяльність на сторінках українських засобів масової комунікації. Вважаємо, що варто було б зупинитись на цьому аспекті детальніше, зокрема щодо тематики його публікацій, а також назвати причини затребуваності їх в українському медіапросторі.

Звернімо увагу, ці зауваження жодним чином не применшують науковий рівень виконаної роботи та отриманих результатів.

Наукова новизна роботи, самостійність результатів апробовані достатнім чином у 16 публікаціях, серед яких – десять статей у фахових виданнях, одна – в зарубіжному фаховому виданні. Обов'язкову апробацію матеріалів засвідчують також ще п'ять публікацій Зоряни Тарасівни, дві з яких вміщено, наприклад, у двох конференційних збірниках Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

Дисертація цілком відповідає спеціальності 27.00.04 — теорія та історія журналістики та профілю спеціалізованої вченої ради К17.127.05 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у Класичному приватному університеті. Текст автореферату дисертації повністю відповідає змістові й структурі роботи та зробленим у ній висновкам, уповні реферативно відтворює основні дослідницькі напрацювання.

Загалом, дисертація є самостійною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, чітко вираженою науковою новизною, теоретичною і практичною значимістю, а також підтверджує особистий внесок дисертантки у

розвиток теорії та історії журналістики. Вважаємо, що дисертація «**The Economist**»: функціонально-типологічні аспекти, особливості присутності в інформаційному просторі України» відповідає всім вимогам, що висуваються до робіт такого рівня, зокрема вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, зі змінами, внесеними згідно з наступними постановами Кабінету Міністрів України). Зміст дисертації виконано у межах спеціальності і профілю спеціалізованої вченої ради К 17.127.05 Класичного приватного університету, а її авторка **Зоряна Тарасівна Грень** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційна опонентка –
кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач
кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

Л. М. Дудченко

Підпис Дудченко Л. М.
засвідчує
гр.я. І. кам. зарпів
Д. Н. Ю. Федорова